

Jadranski gulag in jugo Alcatraz

Župnija Doberdob je imela svojstveno župnijsko romanje na Goli otok na Hrvaško. Po maši v Sežani smo šli na otok Krk, od koder smo z ladjico zapluli na otok. Naš vodič, ki je bil tudi sam obsojenec, g. prof. Ante Bubiš, nam je razlagal, kaj vse se je tu dogajalo. Otok obsega 4,7 kvadratnih kilometrov. Najvišji vrh ima 230 metrov z imenom Markoni. Na tem otoku je poznani Titov kipar Antun Avgustinčić odkril enega najlepših in najboljših vrst marmorja v Dalmaciji. Že v stari Jugoslaviji sta slovenski politik Anton Korošec in knez Pavle Karadžordžević iskala možnost za odprtje večjega zapora na enem od jadranskih otokov, kamor bi v primeru morebitnega poskusa komunističnega prevrata izolirali obsojene upornike iz tedanje Jugoslavije. Načrt je prehitela druga svetovna vojna. Ideja je vzkliła ponovno v novi Jugoslaviji, po sestanku informbiroja, ko so po

Stalinovem diktatu sprejeli resolucijo, s katero so obsodili vodstvo KP Jugoslavije, da je "krenilo iz marksistično-leninistične linije". Informbiro je naročil Titu, da podpre resolucijo in odstrani partijsko vodstvo. Tega niso storili, zato je v Jugoslaviji prišlo do paničnega lova na čarovnice. Iskali in odkrivali so dejanske in namišljene simpatizerje resolucije informbiroja. V tistem času je bila močna prisotnost Rdeče armade na Madžarskem, obenem pa tudi gonja proti Jugoslaviji. Vse to je pospešilo iskanje primerne kraja za izolacijo Stalinovih

petokolonašev, ki naj bi jih bila Jugoslavija polna.

Otok je odkril tedanji jugoslovanski notranji minister Krajačić in to predlagal Kardelju. Ta je skupaj z najvišjim partijskim vodstvom sprejel odločitev za odprtje delovnega taborišča "centra za pre-

Nidjo Erce: Dušitev v kadi (tuš)

zvojo" na Golem otoku. Njegova zgodovina se lahko razdeli na dve obdobji; čas gulaga 1949-1956, ko je bil Goli otok imenovan tudi kot "Titovi Havaji", kamor so deportirali politične obsojence, informbirojevce, kot tudi veliko nedolžnih ljudi. Drugo obdobje se začne po letu 1956, ko umaknejo politične zapornike in tam naselijo najhujše kriminalce iz tedanje Jugoslavije. Tedaj so marsikaj posodobili, ne samo zaradi določenih mednarodnih kontrol, ki jih zapori imajo, pač pa predvsem zato, da so zbrisali sramotno nezno

stanje, ki so ga bili deležni prvi zaporniki. Na otoku so zapore dokončno zaprli po letu 1980, tako otok, kot pred petdesetimi leti, ostaja nenaseljen.

V času "titovih Havajev" so med kaznjenci vladali nenormalni odnosi. V vseh zaporih sveta vemo, da si kaznjenci med seboj v glavnem tudi pomagajo. Tu je bilo obratno. Vzpostavljeno je bilo vzdušje, da drug drugega maltretira, ne glede kako. To je bila svojstvena taktika tedanje jugoslovanske Udbe in danes se samo čudimo, kako je možno, da se je nekaj takega sploh med sotrpini dogajalo. Otok je pri nas kot tudi v svetu postal poznan kot primer, kako se nad človekom ustvarja psihična depresija. Nad 50.000 zapornikov je tu doživljalo svojo Kalvarijo. Od teh je umrlo zaradi žeje, podhranjenosti in najrazličnejših bolezni, pa tudi zaradi samomorov nad 5.000 ljudi...

Minilo je več kot petdeset let od zaprtja najbolj znanega jugoslovanskega gulaga. Poznavalci kriminalistike trdijo, da je bil Goli otok hujši od zloglasnega ameriškega zapora Alcatraz. Mnogim, ko slišijo to ime, še vedno sproži boleče spomine, ostalim, ki na srečo nismo okusili njegove gorja, pa predstavlja tisti del zgodovine, ki govori o načinu odstranjevanja in izoliranja nasprotnikov tedanje jugoslovansko-partijskega vodstva, tudi za ceno trpljenja nedolžnih. Ob koncu si upam zapisati: "Kadarkoli sem tam, in bil sem večkrat, vedno dobim potrditev, da je ta otok kljub nenaseljenosti ohranil živo pričevanje, na kakšen način je jugoslovanska socialistična revolucija žrla svoje lastne otroke..."

Ambrož Kodelj